Gemeente Geertruidenberg

# Advies aan het college

**Onderwerp**: Het beleefbaar maken van een kasteel

**Portefeuillehouder**: John van Vugt **Cluster: Gemeentewinkel**

Openbaar **X** Vertrouwelijk ☐ Geheim ☐

**Voorstel**
1.De raad voor te stellen:
a. Kennis te nemen van de stand van zaken wat betreft het plan voor de bouw van een kasteelmuur aan het Wilhelminaplein te Geertruidenberg;
b. Akkoord te gaan met het project voor de bouw van een kasteelmuur zoals beoogd, zij het van 30 cm hoog (optie 3 van de tabel in het voorstel), een informatiebord of luisterzuil in het andere plantsoen (ten westen van de Julianastraat) met bijpassende inrichting;
c. Hiervoor een werkkrediet beschikbaar te stellen van € 102.000;
d. Het financiële tekort van het project van € 30.000 (zijnde € 102.000 min 50% provinciale subsidie (€ 51.0000) en min € 21.000 sponsorgelden) te dekken uit de reserve voor erfgoed;
e. Een krediet te voteren van € 10.000 voor een aanpassing van het plantsoen ten westen van de Julianastraat (die is geraamd op € 2.000 tot € 10.000) zoals bedoeld in het voorstel en dit bedrag te dekken uit de vrije algemene reserve en de begroting dienovereenkomstig te wijzigen;
2.De portefeuillehouder monumentenzorg te mandateren om, na positief raadsbesluit, het plan voor de kasteelmuur nader uit te werken en om de opdrachten te geven voor de uitvoering ervan;
3. De portefeuillehouder verkeer te mandateren om, na positief raadsbesluit, een plan voor de aanpassing van het plantsoen ten westen van de Julianastraat nader uit te werken en om de opdrachten te geven voor de uitvoering ervan.

**Inleiding**
Gezien de duidelijkheid die er is over de provinciale subsidie voor het plan voor een kasteelmuur, de begrotingen, sponsorgelden, de mening van omwonenden en ingewonnen deskundigenadviezen, is een standpunt mogelijk over het plan.

**Beoogd effect**
Het op een passende wijze stimuleren van de historische beleving van het middeleeuwse kasteel, dat getuigt van een bijzonder stuk historie van Geertruidenberg.

**Argumenten**
<u>De inhoud van het plan</u>
Het ingediende plan is gericht op de bouw van een kasteelmuur van circa 26 meter lang, 30-60 cm hoog vanaf maaiveld en 1,4 meter breed, op de locatie van de ondergrondse kasteelmuur aan het Wilhelminaplein. Het terrein loopt noordwaarts af, zodat de muur 60 cm hoog zou zijn aan het Wilhelminaplein en het zuidelijkste deel circa 30 cm hoog boven de grond komt. Kortheidshalve wordt mede verwezen naar het projectboek en een impressie van de muur (bijlage 2).

<u>Korte stand van zaken</u>
De stand van zaken is uitgebreider vermeld in bijlage 6.

Medio 2017 is door het college een intentieverklaring afgegeven om een inspanning te leveren voor de realisering van het ingediende plan voor de bouw van een kasteelmuur aan het Wilhelminaplein van 50-60 cm hoog (bijlage 1). Dit was mede gebaseerd op een positief advies van de monumentencommissie.

In november 2018 heeft de raad een motie aangenomen, met de conclusie dat de intentieverklaring moet worden nagekomen en waarbij het college wordt verzocht om te komen tot een financiële dekking en om de raad voor de zomer van 2019 te informeren over mogelijkheden en stand van zaken (bijlage 3). Via raadsinformatiebrief is de raad geïnformeerd in de zomer 2019.

Voor het plan is in april 2019 provinciale subsidie toegekend van maximaal € 65.000 (50% van de kosten), mits de realisering in 2019 wordt gestart. In juni is via de initiatiefnemer een begroting ontvangen van een aannemer, waarbij de muur € 103.000 kost (exclusief 5% kosten onvoorzien). In juni heeft initiatiefnemer

sponsorgelden verworven tot circa € 21.000. Uit het bewonersoverleg op 20 mei 2019 is gebleken dat de meerderheid van omwonenden zich kan vinden in een muur en dat twee omwonenden bezwaar hebben tegen een muur (bijlage 4 en 5).

Gezien de voorgeschiedenis en een tijdige start van de uitvoering is een raadsbesluit in september 2019 gewenst over plan en financiering.

Overwegingen
De voorgeschiedenis (bijlage 6) is mede van belang om te bepalen wat passend is wat betreft de beoordeling van het plan voor de kasteelmuur en van alternatieven om het kasteel beleefbaar te maken.

Medio 2018 zat uw college op de lijn van een heroverweging van de in 2017 door het vorige college afgegeven intentieverklaring. Vragen die u nader wilde onderzoeken waren:
1. of de ontworpen kasteelmuur zal zorgen voor de gewenste beleving en
2. of de beleving van de muur in verhouding staat tot de kosten van de muur en de financiering met gemeenschapsgeld.

In november 2018 heeft de raad hierboven genoemde motie aangenomen. Hieruit is op te maken dat volgens de raad het nader onderzoeken of de beoogde muur zal zorgen voor de gewenste beleving minder opportuun is en de focus zou moeten liggen op het zorgen voor financiële dekking voor de muur.

Hierna zijn de vervolgacties erop gericht om te bezien of subsidie en cofinanciering mogelijk was voor het plan voor de kasteelmuur. Dit heeft geresulteerd in provinciale subsidie (50%, maximaal € 65.000) en door de initiatiefnemer verworven gelden via sponsoracties (€ 21.000).

Op 20 mei 2019 is er overleg geweest met omwonenden over het plan en andere opties om het kasteel beleefbaar te maken. De meeste bewoners zouden liever een minder kolossale muur zien, bij drie omwonenden is dit in de mate dat zij bezwaar hebben tegen een muur van 60 cm hoog. De meerderheid van de omwonenden (op twee na) kan zich vinden in een lagere muur (30 cm hoog in plaats van 60 cm).

Er is mee te gaan in de beoordeling dat een muur van 60 cm hoog te kolossaal is. Er kan van mening worden verschild of een lagere muur van 30 cm hoog (aan de noordkant) nog de gewenste historische beleving oplevert en de beste oplossing is ten opzichte van alternatieven met ander materiaal. Twee leden van de Commissie ruimtelijke kwaliteit vonden in juni 2019 zo'n muur te laag voor de gewenste beleving. Vier leden vonden dat voor het vinden van de beste oplossing voor een muur/bouwwerk een nadere ontwerpstudie wenselijk was (bijlage 8).

De landschapsdeskundige van de commissie heeft desgevraagd een nadere studie uitgevoerd. Zij stelt een kasteelmuur voor van 40-45 cm hoog aan de noordkant, die vanwege het oplopende terrein aan de zuidkant 0-5 cm boven het maaiveld uitkomt (bijlage 9). Ze heeft aanvullende ideeën om het kasteel beleefbaar te maken in de omgeving. In juli 2019 is de studie besproken met commissie en initiatiefnemers. Hieruit kwam het idee van de oorspronkelijke ontwerper van de muur om deze een ruïne-achtige uitstraling te geven (zie bijlage 10). Vijf van de zes commissieleden achten zo'n uitstraling gekunsteld. De muur moet worden ontworpen als verwijzing naar het kasteel en niet als overblijfsel ervan. De initiatiefnemers vinden dat de muur 60 cm hoog moet zijn om de kracht en massaliteit van de kasteelmuur goed uit te drukken.

In een blanco situatie zou het op zijn plaats zijn om te beoordelen of de beoogde kasteelmuur passend is wat betreft het opwekken van de gewenste historische beleving, de passendheid in de omgeving en of de kosten ervan in een goede verhouding staan ten opzichte van het resultaat. In dit geval zijn al diverse stappen gezet en wordt de afwegingsruimte beïnvloed door de genoemde inspanningsverplichting, de motie van de raad, vervolgacties daarop, ontstane verwachtingen bij de initiatiefnemer en de mening van omwonenden.

Gezien de voormelde omstandigheden van het geval kiest de portefeuillehouder monumentenzorg voor een kasteelmuur zoals beoogd, zij het van 30 cm hoog (aan de noordkant) in het noordwaarts aflopende terrein van het plantsoen, een informatiebord of luisterzuil in het andere plantsoen (ten westen van de Julianastraat) met bijpassende inrichting. Dit betreft optie 3 in de tabel hierna (onder Financiën).

In het kader van de uitwerking zal worden bezien of de muur wat minder strak is te maken (zoals een variatie in hoogteverschil van 2 of 3 stenen vanaf de bovenkant) en of nieuwe of oude kloostermoppen zijn toe te passen. Het monumentje voor voormalig burgemeester Bianchi wordt niet verplaatst, omdat dit zich verdraagt met de kasteelmuur en gezien de verplaatsingskosten en kans op schade bij verplaatsing. Andere ideeën voor de omgeving, zoals die de landschapsdeskundige aangeeft (bijlage 9), worden beschouwd als

zaken die vooralsnog niet in het kader van dit project worden opgepakt, maar wellicht later in de toekomst, ook gezien de beperkte middelen.

Waarom is het wenselijk om dit project voor een muur van 30 cm hoog te realiseren, mede gezien de gemeentelijke opgave om 1,2 miljoen euro te bezuinigen? Antwoord:

- Het project biedt een bijzondere kans om op een passende wijze de historische beleving te stimuleren van het middeleeuwse kasteel, dat getuigt van een bijzonder stuk historie van Geertruidenberg (zie ook bijlage 2);
- De provincie vindt dit project zo belangrijk om de lokale en provinciale historie in beeld te brengen, dat het 50% subsidie verstrekt tot € 65.000, mits de uitvoering van het project start in 2019;
- Er is aanzienlijke (lokale) draagvlak voor de muur, zoals blijkt uit de € 21.000 aan sponsorgelden die de initiatiefnemer heeft verworven (bij meer dan 70 personen en instanties), uit de inzet door meerdere vrijwilligers om diverse werkzaamheden te verrichten en de vele ontvangen aanbevelingsbrieven (zie bijlage 2);
- Gezien de hierboven vermelde omstandigheden van het geval en de stappen die al gezet zijn ten behoeve van realisering van dit project;
- Een muur van 60 cm wordt te kolossaal geacht; een muur van 30 cm hoog is passender in de omgeving en daarvoor is ook meer draagvlak bij de bewoners aan het Wilhelminaplein;
- Een plan voor een muur van 30 cm hoog is te realiseren binnen het bestaande erfgoedbudget.

De redenen voor de portefeuillehouder om nu voor de muur te kiezen zijn:
1. Opdracht van de Raad om de haalbaarheid van het terugbrengen van een muur zoals in eerste instantie werd beoogd te onderzoeken.
2. De provincie en onze ambtenaren hebben dit plan voor de muur met tekeningen en onderbouwing ingediend bij de gedeputeerde.
3. Gedeputeerde Van Merrienboer en gedeputeerde Swinkels hebben op basis van dit plan tot € 65.000 subsidie toegekend. Men onderschrijft daarmee de historische waarde.
4. De initiatiefnemers hebben inmiddels vanuit bedrijven en particulieren een aanzienlijk bedrag aan sponsoring opgehaald.
5. Gezien de gezamenlijke inzet van de provincie, initiatiefnemers en sponsoren in combinatie met de vraag van de Raad en het historisch belang steunt de portefeuillehouder het voorstel.

Het onderhavige voorstel is opgesteld op basis van dit standpunt van de portefeuillehouder en niet op wat ambtelijk wordt voorgestaan. Ambtelijk zou - als daarvoor nog voldoende afwegingsruimte kan worden aangenomen - de voorkeur uitgaan naar een alternatieve wijze van het beleefbaar maken van het kasteel.

Mede vanwege de reacties van de omwonenden is het passend dat bij de besluitvorming alternatieven voor het beleefbaar maken van het kasteel worden meegewogen. Zie onder Kanttekeningen.

Gezien de motie van de raad en vanwege de nodige gemeentelijke bijdrage is het passend dat de raad een standpunt wordt gevraagd over het plan, de financiering ervan en de vervolgbehandeling.

Wat betreft de vervolgbehandeling na positief raadsbesluit: zie onder Uitvoering.

**Kanttekeningen**
Er zijn diverse alternatieven te bedenken voor de beoogde kasteelmuur. Er is te denken aan een aangepaste muur, qua grootte, vorm en materiaal. De contouren zijn ook aan te duiden met een haag of verharding. Daarnaast valt te denken aan een maquette of een object ter herkenning van een torenlocatie.

Los van de omstandigheden van het geval die van invloed zijn op de afwegingsruimte en op zich zou de beleidsmedewerker monumentenzorg ervoor opteren om het kasteel beleefbaar te maken op een andere wijze dan via een muur, namelijk op een wijze die minder kolossaal overkomt (ook voor omwonenden) en beter past in de omgeving en waarbij de besteding van gemeenschapsgeld in een betere verhouding staat ten opzichte van datgene wat de historische beleving kan stimuleren. Dan zou te denken zijn aan de opties van een haag om de contour van het kasteel aan te geven, aansluitend hierop een passend zuilachtig element in de buurt van de torenlocatie, dat ook zichtbaar is vanaf het plantsoen ten westen van de Julianastraat en een informatiebord met bankje in dat plantsoen. Een andere optie zou zijn om slechts een deel van de beoogde muur (een deel tot de lengte inclusief twee steunberen), zij het van 45 cm hoog te realiseren, goed zichtbaar enkele meters vanaf de straat in het midden van het plantsoen, al dan niet in combinatie met een haag c.q. bestrating voor de aanduiding van de rest van kasteelcontour. Deze opties zijn naar verwachting aanzienlijk goedkoper te realiseren. Een alternatief kan worden ontworpen door een deskundige, in samenspraak met ons en de initiatiefnemer. Met de provincie is te overleggen of de toegekende subsidie is te gebruiken voor een alternatief plan.

Ambtelijk gaat de voorkeur uit naar een informatiebord boven een luisterzuil. Zie bijvoorbeeld bijlage 11. Een luisterzuil wordt niet het juiste middel geacht om het verhaal van het kasteel te vertellen. Dit kan beter visueel. Verder zijn luisterzuilen gevoelig voor storingen en vandalisme en vergen ze het nodige onderhoud.

De door de omwonenden naar voren gebrachte aandachtspunten (kans op overlast van hangjongeren, vuilophoping, grondverzakkingen en grondwater) zijn op basis van kennis en ervaring geen belemmeringen te achten. Het is niet uitgesloten dat de (twee) bewoners die zich niet kunnen vinden in de beoogde muur bezwaar zullen indienen tegen de nodige omgevingsvergunning. Als hiervan sprake is, zal naar bevind van zaken worden gehandeld in samenspraak met de portefeuillehouder monumentenzorg. Bezwaar/beroep kan leiden tot aanzienlijke vertraging voor de uitvoering.

**Financiën**
Er zijn via de initiatiefnemer ramingen ontvangen van bureau BBM (de ontwerper van de muur) en van aannemer Oome. Voor een goede vergelijking zijn de bedragen in de ramingen enigszins aangepast in de onderstaande tabel. Omdat een belangrijk beslispunt de hoogte van de muur betreft (30, 45 of 60 cm hoog) is per hoogte aangegeven welke financiële bijdrage van de gemeente nodig is voor de haalbaarheid.

| Mede op basis van raming van : | Hoogte van kasteelmuur: | Exclusief plan-, directie- en toezichtkosten (pro deo) en inclusief 5% onvoorzien: | Plus € 4.500 voor bord en luisterzuil: | Delen door 2 (vanwege 50% provinciale subsidie): | Nodige bijdrage door gemeente na aftrek van € 21.000 aan sponsorgelden: |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. BBM | 60 cm | € 118.200<br><br>(€ 130.000 – € 11.800) | € 122.700 | € 61.350 | € 40.350 |
| 2. Oome | 60 cm | € 108.150<br>(€ 103.000 + 5%) | € 112.650 | € 56.325 | € 35.325<br>(circa € 38.000 bij verwerking van de opzet zoals vermeld onder c. in de toelichting op de tabel) |
| 3. Oome | 30 cm | € 91.875<br>(€ 87.500 + 5%) | € 96.375 | € 48.187 | € 27.187<br>(circa € 30.000 bij verwerking van de opzet zoals vermeld onder c. in de toelichting op de tabel) |
| 4. Oome | 45 cm | € 100.012,50 (uitgaande van het midden van bedragen onder 2 en 3) | € 104.512 | € 52.256 | € 31.256<br>(circa € 34.000 bij verwerking van de opzet zoals vermeld onder c. in de toelichting op de tabel) |

Toelichting op de tabel:
**a**. De vermelde bedragen zijn exclusief BTW. De gemeente kan btw compenseren.
**b**. Voor de raming van BBM zie bijlage 2 (blz. 12). Voor de ramingen van Oome zie bijlagen 7.
**c.** Bureau BBM heeft een analyse/vergelijking gemaakt tussen de raming onder 1 en 2. Zie bijlage 12. BBM heeft de raming gebaseerd op 1 steens voor de buitenste laag en 2 vlijlagen. Oome heeft de raming gebaseerd op een opzet van 0,5 steens en 1 vlijlaag, een opzet die BBM kwetsbaar en risicovol acht. Als de opzet van Oome wordt aangepast op de door BBM geadviseerde opzet (inclusief ander materiaal aan de binnenkant) zouden de ramingen van Oome circa € 5.000 hoger kunnen uitkomen.
**d.** Voor een realistisch beeld is het passend om te rekenen met 5% aan onvoorziene kosten. Daarom zijn de oorspronkelijke ramingen van Oome vermeerderd met 5%.
**e.** Volgens de initiatiefnemer worden plan-, directie- en toezichtkosten (door BBM geraamd op € 11.800) pro deo uitgevoerd door vrijwilligers.
**f.** De initiatiefnemer heeft € 21.000 aan sponsorgelden verworven.
**g.** Een informatiebord is geraamd op € 1.000. Een luisterzuil inclusief audioverhaal is geraamd op € 3.500. (Jaarlijks onderhoud van de zuil kost circa € 375 en is zo nodig uit het erfgoedbudget te betalen.)

**h.** De prijzen zijn gericht op nieuwe kloostermoppen.
**i.** In de ramingen van Oome is nog rekening gehouden met een grindstrook langs de muur. Hiervan wordt nu, in overleg met de initiatiefnemer, vooralsnog afgezien. De muur komt beter tot zijn recht in het gras.

Het voorstel aan het gemeentebestuur is gericht op een muur van 30 cm hoog (optie 3 van de tabel) met een aanpassing vanwege de opzet van de muur zoals bedoeld onder c. (in de toelichting onder de tabel) en een informatiebord of luisterzuil in het andere plantsoen (ten westen van de Julianastraat). Het gaat om een bedrag van afgerond € 102.000 (€ 96.375 + circa € 5.000 (zie onder c.)). Voorgesteld wordt dat hiervoor een werkkrediet van € 102.000 beschikbaar wordt gesteld.

De gemeentelijke bijdrage (dekking) die voor de hier voorgestelde optie 3 nodig is, is afgerond € 30.000 ex btw. Dit betreft € 102.000 min 50% provinciale subsidie (€ 51.0000) en min € 21.000 aan sponsorgelden die de initiatiefnemer heeft verworven. Deze € 30.000 kan worden gedekt uit de reserve voor erfgoed.

Het erfgoedbudget bedraagt in 2019 € 66.200 (€ 3.200 structureel, € 15.000 overgeheveld van 2018, € 48.000 bestaande reserve voor erfgoed). Hiervan besteed in 2019: € 8.113. Nog te verwachten bestedingen in 2019: € 27.240 (o.a. project Klokkenstoel). Er is daarmee nog circa € 31.000 ruimte over van de reserve voor erfgoed. De geraadpleegde lokale heemkundekringen hebben ingestemd met de financiering van het project ten laste van het erfgoedbudget.

Voorgesteld wordt om het genoemde tekort van € 30.000 te dekken uit de reserve voor erfgoed. Op zich is uw college hiertoe zonder meer bevoegd. Dan resteert er nog € 1.000 werkbudget voor eventuele andere erfgoedzaken in 2019. Indien uw college zou kiezen voor een duurdere opzet, zal verdere dekking nodig zijn uit de vrije algemene reserve, waarover de raad moet beslissen.

Vanuit efficiëntie wordt uw college wordt voorgesteld om de portefeuillehouder monumentenzorg te mandateren om, na positief raadsbesluit, het plan voor de kasteelmuur nader uit te werken en om de opdrachten te geven voor de uitvoering ervan. De zaken die geld kosten lopen via de beleidsmedewerker monumentenzorg en de portefeuillehouder monumentenzorg. Voor een praktische werkwijze worden afspraken gemaakt met de vrijwilligers die de technische begeleiding doen.

Inschatting onderhoudskosten voor de muur
Jaarlijks schoonmaken kost circa € 250. Daarnaast kan een keer herstelwerk nodig zijn aan het metselwerk vanwege vorstschade; kosten: € 1.500 euro per vijf jaar. Deze kosten zijn vooralsnog te betalen uit het erfgoedbudget (vanaf 2020). Er zal worden afgestemd met cluster Buitenruimte of het frequenter schoonhouden van het plantsoen (zoals aan de Markt) kan worden geregeld; zo nodig kan het erfgoedbudget ook hiervoor worden aangesproken voor een paar honderd euro.

Overig ter informatie
Cluster Buitenruimte bekijkt ook uit andere hoofde of een aanpassing van de inrichting van het plantsoen ten westen van de Julianastraat passend is. Dit is af te stemmen op het project voor de kasteelmuur.

Zuiver vanuit oogpunt van verkeer is er geen noodzaak voor aanpassing van het fietspad en het voetpad in het plantsoen ten westen van de Julianastraat. Ten behoeve van de ruimtelijke kwaliteit is er een mogelijkheid om het verharde oppervlak in dit plantsoen te verminderen. Meerdere bewoners ter plaatse zijn hier voor. Uit verkeerstellingen (eind mei – begin juni 2019) is gebleken dat het fietspad door dit gedeelte slechts door gemiddeld 22 fietsers per dag wordt gebruikt (ter vergelijking: op de Brandestraat fietsten in dezelfde periode 983 fietsers per dag). Het fietspad kan worden verwijderd, omdat er een veilig alternatief is via de hoofdrijbaan van de Julianastraat en het twee richtingen fietspad ten noorden van de Centraleweg. Hierbij zijn er uitvoeringskosten voor het verwijderen van het fietspad en het inzaaien (gras). De maatregel kan eventueel gecombineerd worden met een aansluiting van het huidige voetpad op de hoek met de Julianastraat, die past bij een of meer nieuwe objecten ten westen van de Julianastraat. Dit leidt tot een aanvullende kosten. De voornoemde kosten zijn totaal geraamd op circa € 10.000 en hiervoor zijn geen middelen beschikbaar. Nog te bezien is of een deel van de inrichtingskosten hierbij kan worden geschaard onder het project (en de subsidie) voor de kasteelmuur. Voor een minimaal wenselijke aanpassing van het plantsoen voor de inpassing van een informatiebord c.q. luisterzuil valt te denken aan kosten tot circa € 2.000.

Uw college wordt gevraagd om de raad voor te stellen om een krediet te voteren van € 10.000 voor een aanpassing van het plantsoen ten westen van de Julianastraat, die is geraamd op € 2.000 tot € 10.000 zoals bedoeld en dit bedrag te dekken uit de vrije algemene reserve en de begroting dienovereenkomstig te wijzigen.

Uw college wordt voorgesteld om de portefeuillehouder verkeer te mandateren om, na positief raadsbesluit, een plan voor de aanpassing van het plantsoen ten westen van de Julianastraat nader uit te werken en om de opdrachten te geven voor de uitvoering ervan.

**Communicatie**
De initiatiefnemers, heemkundekringen, omwonenden en andere betrokkenen worden geïnformeerd over het raadsvoorstel. Op het geëigende moment zal in overleg met de wethouder publiciteit worden gegeven aan het project.

**Uitvoering**
Een raadsbesluit over het plan en de financiering van de niet-gesubsidieerde kosten is passend en is gepland in september 2019.

<u>De vervolgbehandeling na positief raadsbesluit</u>
Vanuit praktisch oogpunt kan de desbetreffende portefeuillehouder worden gemandateerd om, na positief raadsbesluit over het voorstel, de plannen nader uit te werken en om de opdrachten te geven voor de uitvoering ervan.

Bij de keuze voor een luisterzuil in het plantsoen ten westen van de Julianastraat is het passend om dit eerst nog af te stemmen met de direct omwonenden.

Werken tot € 100.000 kunnen onderhands enkelvoudig worden gegund. Bij de keuze voor een muur van 30 cm hoog blijft het aan te besteden bedrag voor de muur daaronder. Bij de keuze voor een muur van 45 cm of hoger is het aan te besteden bedrag waarschijnlijk in beperkte mate hoger. Vanwege de specifieke omstandigheden van het project, waaronder de betrokkenheid van en de eerdere (sponsor)acties door de initiatiefnemer, kan ook in dat laatste geval worden afgeweken van het aanbestedingsbesluit. In samenspraak met de portefeuillehouder zal nog nader worden bezien of een goedkopere invulling mogelijk is met een vergelijkbaar kwaliteitsniveau en of het vragen van meer offertes passend is.

De start van de uitvoering vindt eind 2019 plaats. De technische begeleiding zal mede worden verzorgd door enkele vrijwilligers die zijn verbonden aan de lokale heemkundekringen. Met hen zullen afspraken worden gemaakt hierover.

**Bijlagen**
1. Intentieverklaring van het college (medio 2017)
2. Projectboek; inclusief begroting van BBM (najaar 2017) (7 delen)
3. Motie van raad (november 2018)
4. Presentatie van overleg met bewoners op 20-5-2019
5. Verslag van overleg met bewoners op 20-5-2019
6. Uitgebreidere stand van zaken en voorgeschiedenis
7. Twee begrotingen van Oome (juni 2019) (m.b.t. muur van 30 cm en van 60 cm hoog)
8. Adviezen van de monumentencommissie en Commissie ruimtelijke kwaliteit
9. Verkenning door landschapsdeskundige van de commissie, juli 2019 (2 delen)
10. Van de architect/ontwerper ontvangen impressies van ruïne-achtige muren, juli 2019 (3 delen)
11. Voorbeeld van een informatiebord
12. Analyse van kostenramingen van BBM en van Oome